

દક્ષિણામૂર્તિ બાળસાહિત્યમાળા

GC

1600054

તીરંદજ

રચના: બેન્જામિન • ટારાલેન

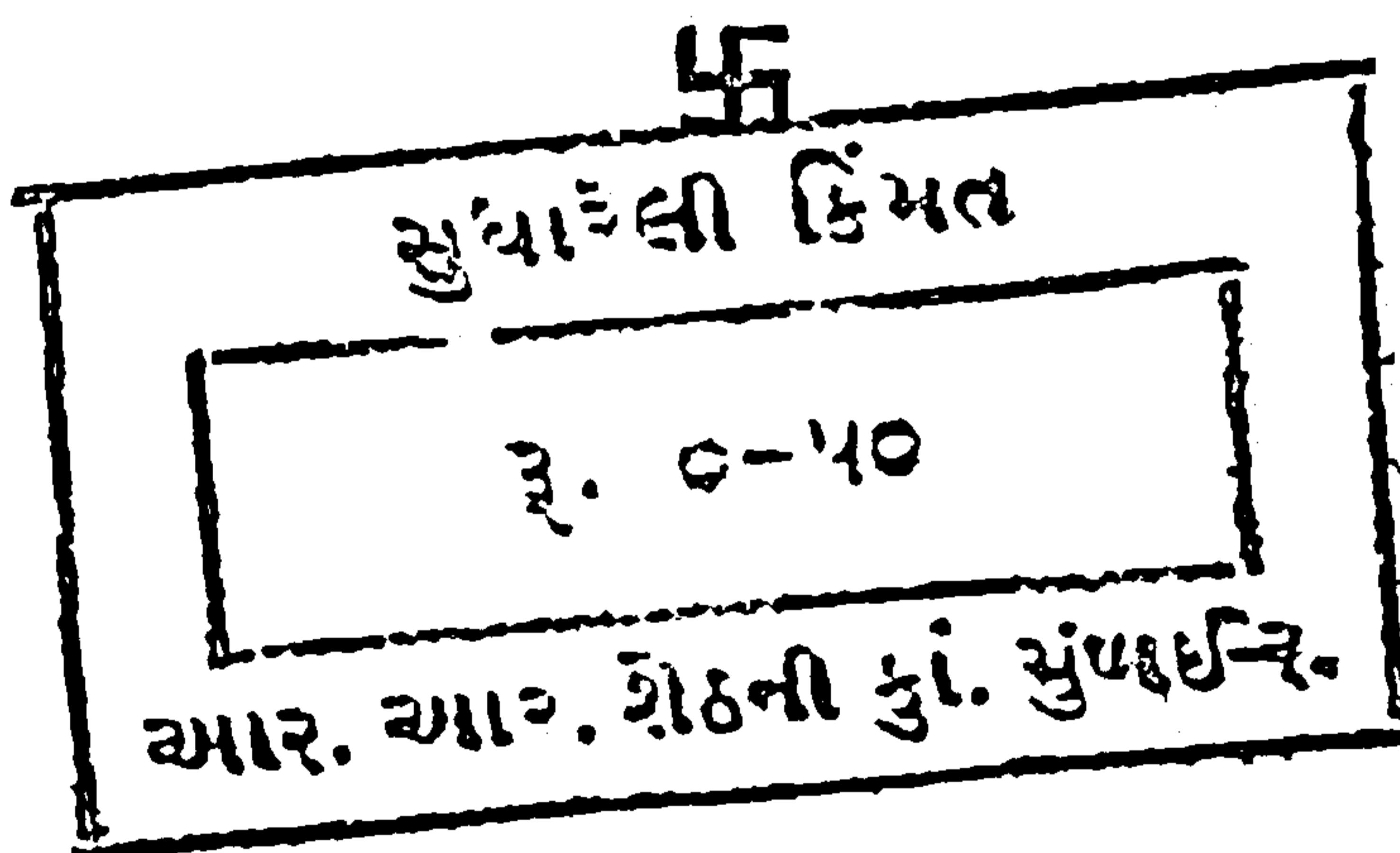

શ્રીદક્ષિણામૂર્તિ ખાલસાહિત્યમાળા : પુસ્તક ૧૦ મું
સંપાદકો : ગિજુબાઈ અને તારાધેન

તીરં હાજ

: લેખક :

ગિજુબાઈ

આર. આર. શેઠની કુંપણી
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ-૨

૧૯૬૫]

[૧૯૬૫]

: પ્રકાશક :

વાગતલાઈ ભુરાલાલ શેડ
આર. આર. શેઠની કંપની
પ્રિન્સેસ રદ્ડીટ : મુખ્યમંત્ર-૨

: મુદ્રક :

જુગલદાસ ચંપણલાલ મહેતા
શ્રી પ્રવીષુ પ્રિન્ટરી
સોંનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)

.આ જુ કુ મા

તીરંદાજ	.. . . .	૩
હુંસ	.. . . .	૧૮
પોલ	.. . . .	૨૪
અમર રહેલા માતા કેરિયા !		૨૬

*

કુલ નકલ ૧૬,૦૩૫

મહેલી આવૃત્તિ

આર. મુદ્રણો

કુલ. પુ. ૩ ઉ. પુ.

ખીજ આવૃત્તિ

મુદ્રણો

૮૫૫૦ નકલો

સાતમું મુદ્રણુ

૧૧૫૦ નકલ

૧૧૦૨ : ૬૪

તीરं ह। ४

— — —

तीरं ह। ४

એક હતો ખાળોવળી. ખાળું એવું મારે
કુ ઉડતાં પંખીને પાડ્યો. હોડતા હરણુંને મારે.
તરતી માછલી વીંધે. તમે કહ્યો તે પાંછડું પાણી
હો. સફુરજનને એવી રીતે તાક્યે કુ ખરાખર
ઘરચોથી જ વીંધાય. ભલે ને સફુરનેં પુચ્છાસુ

રૂટ હૂર હોય કે સો રૂટ હૂર હોય ? ગામ આખા-
માં એના જેવો કોઈ નહિ. સીમ આખીમાં
એ એકલો તીરંદાજ. હેશ આખામાં એની
હાક વાગે. સો કહે : “ ટેલ જેવો કોઈ ખાણા-
વળી નહિ. બીજ ખધા ભલે રહ્યા, પણ ટેલની
તોલે કોઈ ન આવે. ”

ટેલનું આખું નામ વિલિયમ ટેલ. એના
ગામડાનું નામ બર્ગલેન. એના હેશનું નામ
સ્વીટ્ઝર્લેન્ડ. ખધાં નવાં નામ લાગે છે, ખરું ?
આ નામ આપણા હેશનાં નહિ, હો ! હરિયા-
પારના હેશનાં.

ટેલને એ દીકરા હતા; એકનું નામ વિલિ-
યમ ને બીજનું નામ વોલ્ટર. ખરેખર ખાપુ
જેવા જ એટા. વિલિયમે ખહાડુર, ને વોલ્ટરે
ખહાડુર. તેમાં યે વોલ્ટર તો સિંહનું ખરું !

રવિવારનો હિવસ હતો. ટેલ એને સાસરે
જતો હતો. તીરકામહું ખાંધતો હતો. વોલ્ટર
હોડતો આવ્યો ને એટયો : “ ખાપુ ! ક્યાં
ચાલ્યા ? ”

“તારા દાઢાને ત્યાં આવવું છે તારે?”

“આવવું તો છે, પણ એ કહે તો. હું
એ? હું જાઓ?”

“જ ને ખાપુ! મારી કચાં ના છે?”

“વોલ્ટર! જલદી કર; વળતાં રાત પડશો.”

“એ આવ્યો; ખૂટ પહેરીને. એ! જાઓ
શું, હો!”

“હીકરા! સાચવીને જાઓ.”

“હો એ!”

“વોલ્ટરને સાચવજો.”

“એની તારે કિંકર નહિ.”

સવારનો કોમળ સૂર્ય તપે છે. હૂર હૂરના
હુંગરો. ભૂરા હેખાય છે. હરિયો ધૂ ધૂ ધૂ કરીને
ધૂધવે છે. બાપહીકરો હળુ હળુ ચાદ્યા જાય. છે.
હીકરો. હોલ્યો : “હું ખાપુ! તમારું તીર
કેટલે સુધી જાય?”

“કચાં ય સુધી; તને હેખાય નહિ.”

“પેલોં સૂરજ હેખાય છે ત્યાં સુધી જાય?”

“गांडा! अटले अधे तीर जतुं हरो?”

“त्यारे पेला अज्ञकवाणा धोणा धोणा
दुंगरने अडे अनुं के?”

“ना रे, भाई!”

“त्यारे?”

“क्वाई वार कुंकी अलांवीश.”

“पण आपु! काले तमारी कांडिक संसाह
हुती ने?”

“हा भाई! हुती तो असी.”

“त्यां शुं क्षुं?”

“शुं क्षुं? तुं न समजे; हजु नानो छे.”

“न कुम समजुं? तमारो हीकरो छुं ने?”

“अ तो ठीक.”

“त्यारे नानो छुं तो य तीर भारतां कुम
आवहुं छे?”

“पण मारा जेवुं कुंदि आवडे छे?”

“तमारा जेवडो थवा धो ने; पैछी तो
तमाराथी ये वटी भजुं!”

“त्यारे तो तमारे तनो क्षुंपुं प्राडरो.”

“તે કહેવું જ પડે નો!?”

“બેણા! આંચાપણો દેશ. તો પારકાના હાથમાં છે; આપણને એહો ગુલામ કરી નાખ્યા છે. પારકાની સરા તે કેમ ખમાય? મૈં તો કાલે આકરું પણ લીધું છે. આ. નવી સરકારને ઉથલાવી નાખવાનું?”

“એમ? ત્યારે લમે એને કેવી રીતે ઉંઘેડી નાખશો? એ. તે કંઈ જાડ છે?”

“તું ન સમજે.”

“એ. તો ઠીક; પણ ખાપા! પ્રેલી ટોપી તો જુઓ! થાંબલા ઉપર શું કામ લટકાવી હશે? જુઓ. તો, પવનમાં આમતેમ ઝૂલે છે.”

“હશે કંઈક; આપણો શું કામ છે?”

“ખાપુ! કહો તો ખરા? એને ત્યાં શું કામ થાંગી હશે?”

“તારે ખડુ. પંચાત!”

“ના. ખાપુ! કહો ને?”

“બેણું નહોંતિ. કહેતો કે આપણો ગુલામ થઈ ગયા. છીએ હોંગોરલંદું છે ને?”

“હા; આ ગામનો રાજ.”

“રાજ શોનો? રાજનો નોકર—સૂણો!”

“ત?”

“એ બારે કુઝ છે; એને આપણું અપ્ભાન કરવું છે. એણું હુકમ કાઢ્યો છે કે પેલી ટોપીને ખધાએ સલામ કરવી; ને સલામ ન ભરે એને એ પદ્ધતે ન કેદ કરે.”

“એટલું ખધું? આ તો ખહુ કહૈવાય! ત્યારે તો બાપુ! આવી સરકારને ઉથલાવી જ નાખવી. જોઈએ. બાપુ! તમે પણ લીધું છે તે ખરાખર પાળજો.”

“એ ટેલ! ત્યાં ક્યાં ચાદ્યો? આ જેતો નથીં આંખો છે કે નહિ? પેલી ટોપીને સલામ ભરતો જ.”

“બાપુ! આપણને એ કોણ ટપારે છે?”

“ભાઈ! નવી સરકારનો સિપાઈ છે.”

“હી....ત્યારે એમ કહેને!”

“એમ ટેલ! માનો છે કે નહિ? ટોપીને

सलाम भर्या विना 'आगाह नहि जवाय.'

"ते?"

"ते शुं? जाणतो नथी हुकम? अस,
टापीने नभ्या विना नहि जवाय."

"आई! जवा हे ने?"

"जवा क्यां हे, हुकम छे हुकम!"

"ते काँઈ राजनो हुकम नथी. आ तो
हुरामी गोस्लरनो हुकम छे. हुं तो एने नहि
मानुं."

"नहि मान, एम? जेजे, माथुं नभाव्या
विना चाल्यो तो माथुं. जेखममां समज्जे.
टापीनुं अपमान कर्वुं, सहेलुं, नथी त्रुड्युं.
कुम, सलाम भरवी छे? टापीने नभवुं छे?"

"सलाम? पेली सडेली टापीने सलाम?
ए जुलमगारनी टापीने सलाम? डरगिज
नहि. ए कही पाणू नहि. धने. नहि नभरो,
नहि नभरो, आ माथुं टापीने नहि नभरो."

सिपाई ए टेलने पकडवा होइया. ह्यां
तो लाक्काए, होहो, करी, भूड्यु. ए अधा काँई

टेलने पकड़ी जवा हे खरा ? ए तो हता प्रजना
पक्षना. पण गोस्लरना सिपाई ए भारे लुच्या !
ऐटी ऐटी होडाहोड करी मूळी : “ होडाहोड !
हुल्लड, हुल्लड ! सज्जदोड, राज्जदोड ! ” खुँ
पूछो तो राज्जदोड न हतो ने. हुल्लडे न हतुं.
पण लुच्या लोडो तो एम ज चलावे ने ?

गोस्लरनो। साझे कांઈ जेवो। तेवो न हतो.
अभिमान तो क्यांई मातुं न हतुं. एक हाथमां
धोडानी लगाम ने खीबे हाथ मूछे. सत्तानो।
मह खड्यो हतो। दाढ़िया जेवो हौआतो हतो.

घियारा लोडो ! सत्ताथी डरी जनारा.
गोस्लर आव्यो के तुरत ज कहै : “ रस्ते छोडो,
मारग करो; हूर खसो. सरकास पवारे छे ! ”
गोस्लर लाडूकीने घोट्यो : “ क्यां छे ए
हुल्लडुओर खहमाश ? ”

“ आ स्थो ए अंडुकारी माणस. सर-
कारनी टोपीने नमवानी साझे ना पाणे छे. कुट्टी
एव्हो घेवझ ! आ शुं जेवो तेवो राज्जदोड ? ”
गोस्लरनी आंखमांथी आग अरती हडी.

કોંધથી તે આખ્યા. યાધૂનું હતો. “શું, મારા હુકમનું અપમાન? ટેલ! સાંભળો છો કે? મારા હુકમને માન નહિ આપે? શો. વિચારં છે? ”

“હું એ. સડેલી ટોપીને નહિ નસું; કદી પણ નહિ નસું! ”

“બણું તો નથી હું આખ્યા દેશનો હાકેભ છું? માની જ, ટેલ! ટોપીને સલામ ભર. જોણે, સલામ નહિ ભરે તો જિંદગી જોખ-મમાં છે. ”

“જોખમ? જિંદગીની મનો પરવા જ નથી. જ્યારેથી મૈં તમારી સરકારને ઉથલાવી નાખવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે ત્યારેથી માથું તો હુથમાં લઈ ને જ કું છું: મારવો હોય તો મારી નાખ્યા. ભલે મારા મડફાનો ટોપીને પગો લગાડ્યે, પુણુઃ આઃ જીવતો ટેલ તો ટોપીને નહિ જ નમે! ”

હુશ્મનો પણ મનમાં ઝોલી ઊંઠ્યા :
“શાખાશ! ટેલ, શાખાશ! શાખાશ તારી દેશ-અક્રિતને! શાખાશ તારી સ્વહેંપ્રીતિને! ”

गोरखरे नજर क्षेत्रवी ज्ञेयुः; जाणुयुः के लोको।
तो टेलनी तज्ज्ञेत्रणमां छે. गोरखर पाको शठ हुतो;
भारे प्रपञ्ची ने निर्द्य छुतो. खाल झेवीने.
घोट्यो : “कुम टेल ! मैं सांभज्युः छे कु तु
मोटो खाणुवणी छे, खरी वात कु ? मने पण
लागे छे कु तु मोटो शेखीघोर छे ! ”

नानो वॉल्टर घोट्यो : “साहेय !
झाचेसाची वात छे. भारा खापु एवुः तो तीरं
कुकु छे कु सो रूट हूरनुः सज्जन अपाह
वींधी नाघो; अने तो पण खरापर वड्येथी.”

“टेल ! आ छोकरो तारो छे कु ? ”

“हा.”

“तारे कुटला छोकरा छे ? ”

“ये.”

“आ तने खडु वडालो लागे छे खुः ? ”

“वडाला तो खने लागे छे, पण आ
नानो छे एटले वधारे वडालो लागे.”

“ओ, टेल ! आ सज्जन तारा हीकराने
माथे भूकुः छुः तारे ए वींधवालुः छे-सो।

દૂટ હૂર ઊભા રહીને. યાં રાખજે અલિમાણી
તીરંદાજ ! બે લક્ષ ચૂકુંચો છો તો તારા ધડ
ઉપર માથું નથી એમ સમજજે.”

“મારા વોદ્ધરનો માથે મૂકેલું સક્રન્જન
હું વીંધું ? ”

“નહિં વીંધે તો જઈશ કયાં ? ખધા કુઠે
છે કે ટેલ પ્રાણવિધામાં એહુ જખરો છે. તે
ખતાવ જોઈ એ ? ”

ટેલનું હૈયું ચિરાઈ જતું હતું. શાં
ગોસલરનો પ્રાપ્ત્ય તે સમજ ગયો હતો. તે
એલયો : “સરકાર ! તમે શું ઘાલો છો ?
અંદો જયંકર હુકમ ? મારો પોતાના જ પુંત્ર
ઉપર લક્ષ તાકું ? નહિં નહિં; મારાથી એ નહિં
બને ! જલે મારા પ્રાણ જય પૂણ એ કૃત્ય તો
હું નહિં જ કરું ? ”

“નહિં, ટેલ ! સક્રન્જન તો તારે વીંધવું
જ પડશો. મારો હુકમ છે. તૈથાર થઈ જ.
નાહિંકની વાર ન લગાડ.”

“મારા. એચારા. પુન્ત્રનો શું હું. મારે જ

હાથે ધાત કરીશા? એ પ્રભુ! ”

“ જવાં હે પ્રભુને? ”

“ સરકાર! તમનો હદ્દ્ય નથી શું? તમારે સાંતાન છે? પિતાનો મેમ.. તમે જાણ્યો છે? ”

“ ચાલ, તૈયાર થા. મારે એ તારું ડહા-
પણ નથી. સાંભળાડું. એ રિટ્રિયન સરકારને
ઉથલાવી માડનાર ટેલ કેવો બહારું છે તે
ઓઉં તો ખરો! ”

“ હે પ્રભુ! ”

*

*

*

“ ચાલો. પ્રથમ એ છોકરાનો બાંધો ને
પછી, એનો માણે સર્કરજન મુકો. ”

“ શું, મને બાંધવો! છે? નહિ. બંધાઉ.
તમે કહુશો. ત્યાં શાંત અને સ્થિર જીબો. રહીશા. ”

“ ત્યારે એની આંખે ખાટા. બાંધો. બિચારો.
બીજો. ”

“ ખાટા. શેના? શું હું મારું જાપુનાટ
તીરથી ડું છું, એમું ધારો! છો? બિલકુલ
નહિનું જોકો નો. સાંખતું. એક મોપચું પણ.

હુલવા હઉં તો ! ”

ખાપનું હૈયું હરખથી રૂદ્ધયું, પણ શોકથી
તૂઠી ગયું.

ટેલે વોલ્ટરની સામે જેયું:

વોલ્ટરે ટેલની સામે જેયું:

“ ખાપુ ! ગભરાશો નહિ. હું ખીલાને॥
નથી. તમે તમારે ખાળું છોડજો ! ”

“ વાહ, આનું નામ ખાપનો હોટો ! ”

ચુપ્ચામ ! કોઈ હલે કે ચલે. છાતીએ.
ધૂખુકટી હતી; શ્વાસ ધીમો ચાલતો હતો;
નજર ટેલ ઉપર હતી—વોલ્ટર ઉપર હતી.
“ શું થશે ? સફ્રજન વીંધાશે ? ક્યાંઈક દીકરો
તો નહિ વીંધાય ? અરે પાપી ગોરલર ! તારું
નાખોં જાઓ. ”

“ પણ ટેલ ખહાદુર છે. એનો ધા અફર
સુભજો નો ! ”

“ હું ભલાં ભગવાન ! લાંજ રાખજો ! ”

વોલ્ટરનો માથે સફ્રજન હતું. ન હલે કે
ન ચલે. જાણો મૂતળ ઉપર મૂક્યું : વોલ્ટરની

આંખો ટેલ ઉપર હતી. જાહેર કાસની આંખો સેલી
માં હોય !

સૌ થંલી ગયા.

ટેલે પ્રભુની પ્રાર્થના કરી, મન, સ્થિર
કર્યું. આકાશ તરફ જેયું; પાપી ગોસલર તરફ
જેયું; પુત્ર તરફ જેયું:

સર્વત્ર શાન્તિ:

હૈયાં હાથમાં હતાં.

ટેલે ધનુષ્યખાળું હાથમાં લીધાં. પણુછ
એંચી ટંકાર કર્યો. ખાળું ચૂડાવ્યું.

અન્તઃકરણો કકળી ઊઠ્યાં : “ગોસલરનું
સત્યાનાશ જબે ! ”

એક પગ આગળ મુક્યો; એક પગ
પાછળ કર્યો. ટેલ તૈયાર, સંપૂર્ણ તૈયાર ! પાંચું
દીકરા ઉપર ખાળું છૂટે ?

સામેથી અવાજ આવ્યો : “ખાપુ ! તીર
છોડો; ડરો નહિ.”

સન્દૂન્દર કરતું તીર ઊપડ્યું.

“શાખાશ ટેલ ! શાખાશ ટેલ ! ”

“ શાખાશ વોલ્ટર ! શાખાશ વોલ્ટર !
 વોલ્ટરને સૌંઘે તેડી લીધો.
 વોલ્ટર કહે : “ પણ ખાપુ ક્યાં ? ”
 ખાપુ તો એબાન હતા.
 “ ખાપુ ઊઠો ; સક્રેજન વીંધાયું . ”
 પિતા-પુત્ર ભેટયા, અશ્રુની ધાર ચાલી !
 વોલ્ટર અમર થઈ ગયો. ટેલ અમર
 થઈ ગયો !

એ રથળે પૂતળું છે. હુંથમાં ધનુષ્યખાળું
 છે; પાસે ચોક છોકરો ઊભો છે. લોકો કહે છે :
 “ પેલું પૂતળું ખહાદુર વિલિયંમ ટેલનું . - પેલું
 નીડર છોકરા વોલ્ટરનું . ”

હેંસુ

રૂલો ને લીલોાતરીનાં એતરો પડયાં હતાં.
પતાંગિયાં ને ભમરા ઊડતાં હતાં. કોઈ વાર
ચકલી બોલતી હતી; કોઈ વાર ચ્યાંડેળ બોલતું
હતું; કોઈ વાર ખુલખુલ ગાતું હતું ને કોઈ
વાર તમરું તમતમતું હતું.

ગામ ધણે દૂર હતું. માણસો બધાં ધેર
હતાં. સીમ આખી એકલી હતી. ત્યાં કોઈ
નહોતું.

એ ભાઈઓ રમતા હતા. એકનું નામ
હેંસ અને બીજનું નામ નથી આવડતું.

એક તરફ ગામ ને ખીજ તરફ દરિયો।
વરચે મોટો ખંધ. એવો તો જડો કે ઉપર
ગાડાં ચાલે. ખંધ જરાક તૂટે તો થઈ રહ્યું...
ચારેકાર પાણી, પાણી! એકે જવાબે નહિ.

“ એલા હુન્સ! જે તો ખરો, આ નાનકડું
કાળું શેનું? આહીં તો ખડુખડિયાં ચાલે છે ! ”

“ કાળું? કુચાં છે? ખતાવ જોઈએ ? ”

“ આ રહ્યું. જરા જરા પાણી ગળો છે.”

“ હાય હાય! આ તો ખંધમાં કાળું
પડ્યું છે ! હવે શું કરશું? ”

હુન્સે ચારે તરફ જોયું. હૂર હૂર નજર
કરી; કોઈ ના મળો ! કાળા તરફ જોયું; પાણીનાં
દીપાં પડતાં હતાં. કરી વાર ચોસેર આંખ ઝેરવી;
કોઈ નહિ. કાળા સામે જુએ તો જરા મોટું
થયેલું. હળવે હળવે પાણી ગળતું હતું.

ગામમાં કુઠ ને ખખરું કરે તો? પણ ત્યાં
તો ગાખડું પડે. પછી તો સાંઘયું ચેન સંધાય
ધડીકમાં દરિયો. કરી વળો ને ગામ આખું રસા-
તાળ જાય! હૃદારે? ”

હુંસે ચારે કાર જેયું; કાળું તરફ જેયું,
જીંચે જેયું, નીચે જેયું, જીંડે અંતરમાં જેયું.

“એલા ભાઈજી, હોડ હોડ, ગાંધી થશો!
જઈને ખાપુને કહે કે બંધુમાં કાળું પડું છે.
જેલે, કુચાઈ જાઓ રહ્યો તો! કહેજે કે હુંસ
કાળુમાં આંગણી ખોસીને જાઓ છે. લવ જશે
પણ આંગણી નહિ ખસે.”

નાનકડો ઊપડુંયો. જાણો પવનનો ઘોડો
એ ગયો, એ ગયો! કુચાઈનો કુચાં નીકળી
ગયો. હેખાતો ય બંધ થંડ ગયો.

દરિયો ધૂધવે છે; પ્રલયની વાતો કરે છે.
પથથર પર પડછાઈ પડછાઈને પાછો વળો છે;
ખાસે પાસે આવતો જય છે!

હુંસ કહે: “આંગણી તૂટી જય તો ચે
શું? ખહાર કાઢું તો તો થંડી રહ્યું. ધડીકમાં
આખું ગામ તણાઈ જય ને!”

આંગણી બેરી થંડ ગઈ; હાથ ઠરવા લાગ્યો.
હુંસે હાથને બીજે હાથે ધર્યો; પણ શું
વળો? હાથ બેરો ખોડ થઈ ગયો. હતો!

હેંસો ચારે બાજુ જોયું: “આવે છે કોઈ
માઈના પુત ? આવે છે કોઈ માનવીની જત ?”
પણ નિરાશ !

હાથ તો તૂટું તૂટું થઈ રહ્યો. કાડું
તો જાણું હિમ થઈ ગયું. ધડીકમાં તો કોણી
પણ ઠંડી. એવી તો પીડા કે વાત કરો. મા..
પણ હેંસ આંગળી શાને કાઢે ? એ તો
ઝાસી તે ઝાસી.

પણ હ્યાં તો ખભામાં ને વાંસામાં સડકું-
સડકા ! ઉલે વાંસે શૂળ નીકળ્યું.

હેંસ ચારે દિશાએ આંખ કેરવી. કોઈ ન-
મુજો. “એરે, આટલી હૃદી વાર ? ”

એટલું સખેત શૂળ કે રહ્યું ન જાય.

હેંસ માચું ખંધ ઉપરટેકઠ્યું; કાનું ખંધને
ચુંકુયા. દર્શિયાનું લીધણું વચ્ચાન સૌંભળ્યું:
“ છોકરા ! સમજ સમજ; આંગળી કાઢી લો..
જાણતો નથી, હું મંહાન રાજુ છું ? મારી સામે
થનાર તું કોણું ? મનો રોકનાર તું કુચાનો ? ”

હેંસનું હણ્ય ધૂળ ઊઠ્યું: “ એરે, હજ-
નાહિ ? ”

દરિયાની ભયાંકર વાળી જાણે ઝરી વાર
સંભળાઈ :

“ નાસી છૂટ, નાસી છૂટ.
તારું મોત આવ્યું, છોકરા !
તારું મોત આવ્યું.
જાલો રહે, આ આવ્યો છું;
આ આવ્યો છું ! ”

હુંસને હૈયે હામ ન. રહી. “ આંગાજી
કાઢી લઉં ? નાસી જઉં ? ઊગરું ? ”

વળી વિચાર થયો : “ નહિ, એમ કહી
નહિ બનો. આંગાજી તો શું, પણ જીવ જય
તો ય શું ? ચાલ, આવી જાઓ. હુંસ અડગ છે.
થાય તે કરી લે ! ”

હુંસો હાંત પીરથા. આંગાજી કાળુંમાં
બેસથી દખાવી..

“ એ... પણે માળસો દેખાયા ? એ-નાણક
પહોંચયાઃ એ આદ્યાઃ ! હાશ ! ”

“ સાધારણ હુંસ ! સાધારણ હુંસ ! કિકર
નહિ; એમે આવી પહોંચયા છીએ. ”

પાવડા ને કોણાળીએ લઈને ટોળું ભંડી
પડુયું.

એક કાળું ને કાળું ખરાખર !
હુન્સનો વરધોડો કાઢ્યો.
ચારે ખાજુ સિપાઈએની હાર ને વચ્ચમાં
હુન્સ. એક મોટા સિપાઈના ખલા ઉપર હુન્સ
ઘોડો હતો.
લોકો બોલતા હતાઃ “ સાખાશાં હુન્સ !
સાખાશાં હુન્સ ! ”

પોલી

પિતાની વાડી હતી; મોટો ખંડો વડ
હતો. વડ નીચે ઘેઠા, હતા.—પોલ અનો મોલાં
ખંને ભાઈએ.

મોલ કહે : “મને સિપાઈ થવું ગમે...
એ....ને ધોડે ઘેસવું, હથિયાર ખાંધવાં, લડાઈમાં
જવું ને કુશમનને મારીને હેશાનું રક્ષણુ કરવું.
આપણને તો એ ગમે. તને શું ગમે, પોલ ? ”

પોલ કહે : “આપણને તો સંગીતમાં રસં
પડે. એ....ને જાડ નીચે ઘેસવું, પક્ષીનાં ગીત
સાંભળવાં, દરિયાનું ગાન ગાળગાળવું ને પવનનું
ગીત વગાડવું. આ ભલો મારો પાવો ને ભલો
હું. લડવું તે કોને ગમે ? ”

પોલ પાવો સરસ વગાડતો. લોકગીતો તો
એવાં વગાડે કે વાત કરો મા. એકેએક ગીત

આવડે, લડાઈનું ગીતે આવડે ને લગ્નાનું ગીતે
આવડે; ખેડુનું ગીતે આવડે ને ભરવાડનું
ગીતે આવડે; નાનાં છોકરાંનાં ગીતો આવડે ને
ધરડા ડોસાનાં ગીતો ય આવડે.

પોલ પાવાવાળો, એટલે આવી રહ્યું. એક
પોતે ને એક પાવો; હી બધો મજ કરે.

લડાઈ સંગંગી : રશિયા અને પોલેન્ડની
વરચે. પોલ પોલેન્ડનો; રશિયા એનું હુશમન.

પોલે પાવો વગાડ્યો; લડાઈનાં ગીતો
લલકાર્યો. લડાઈ! લડાઈ! લડાઈ!

રશિયાનો સિપાઈ જતો હતો. તે કહેણે
“હું, આ પોલ જ બધાને ઉશકેરે છે. એને જ
પ્રકડો ને! એની પાસે જ વોસેના કિલલો
ઉધડાવીએ.”

વોસેના પોલેન્ડનું સુખ્ય શહેર હતું. વોસેના
પડે તો રશિયા જીતે.

પણ વોસેના કિલલો કંઈ જેવો તેવો
નહોતો. ને બારણાં તો તોડ્યાં ય તૂટે નહિ.
રશિયાના સિપાઈએ મથી મથીને થાક્યા હતાં,

પોલ પકડાયો. લશ્કરનો અમલહાર કહે :
 “ખસ ! હવે વોસ્ટો પડશો. છોકરો નહિ વગાડું
 નો જરો કયાં ?” એક પાલિશ ગીત વગાડશે.
 એટલે જાળશે કે આ તો પોલેનું લશ્કર છે.
 દુરવાજ ઉધાડશે ત્યાં તો પેસ્ટી જઈશું.”

હુકમ થયો અને લશ્કર જિપંડયું. અધાર
 ઘોડેરવાર હતા. પણ પોલ બિચારો પેહલ હતો
 અધાર ખાતા આવતા હતા. પણ પોલ બિચારો
 ભૂખયો હતો.

સિંપાઈએ કહે : “ ખખરહાર, બેંકાઈએ
 પોલને કાંઈ આપ્યું છે તો ! એ તો દુરમન છે.”

રાત અંધારી હતી. પવન પડી ગયો
 હતો. લશ્કર આગળ વધતું હતું. ગુપ્ત્યુપ !
 એક ધોડા ઓંખારતો ન હતો; એક હથિયાર
 ખખડતું ન હતું; ધોડાનો એક દાખડો બોલતો
 ન હતો. વોસ્ટો ઉપર છાનો છાપો મારવો હતો.
 હુકમ હતો કે ખડુખડાટ કરે એને ગોળીએ દેવો.

વોસ્ટોના દુરવાજો પુહુંચ્યાં. અરણાં બંધ
 હતોં; સૈંસ્કુતું હતું. ખખરન નહોલી કે રશિયાના
 સિંપાઈએનાં ચાહીએ આવે છે.

વરસાદ વરસવા લાગ્યો. આકાશમાં અંધકાર હતો. એકે તારો હેખાતો નહોંતો.

અમલહાર અંગળ આવ્યો. પડકાર કર્યો :
“પોલ ?”

“હા જ.”

“હું હુકમ આપું ત્યારે પોલિશ ગાન. વગાડજે : એકાદ ચાનંદના પ્રસંગનું. સમજે છે કું ?”

“હા જ, સમજું છું.”

પોલ વરસાદથી લીંબતો હતો ભૂખથી. નેથાકથી પીડાતો હતો.

પોલે ઊંચું જોયું; અંધકાર હતો. સામે જોયું; વોસેનો કિલ્લો હતો.

શું, એ જ વોસેનો અતૂટ દરવાજે ? જેને તોડી તોડીને રશિયનો થાકી ગંધા હતા, એ જ એ ? પોલે નાનપણુમાં એક વાર જોયો હતો.

પોલ મનમાં ઘાણ્યો : “શું ભારે દરવાજે ઊધરે એવું હિત વગાડ્યું ? દરવાજે ઊધરે ને દુરમનો અંદર જાય ?”

પોલ બહુદુર હતો. પોલેન્ડનો સાચો
પુત્ર હતો. જવ જથું પણ વોસ્ટ પડવા હૈ?

હુકમ છૂટ્યો : “પોલ ! પાવો વંગાડ.”

પોલે પાવો હાથમાં લીધો. હાથ ધ્રુબ્યો
નહિ; હૈયું થડક્યું નહિ. પાવાને જેરથી ઝૂંક્યો
ને પાલિશ ગીત લલકાયું : ભયંકર આફ્તાનું !

એકેએક પોલિશ જગ્યા જિઠ્યો. મરાલો
સણગ્યા. લોકોને ખખર પડી કે રશિયન લશકરે
છાપો માર્યો છે. આખું વોસ્ટ લડવાને તૈયાર
થઈ ગયું !

રશિયન અમલહાર આગળ ધર્યા, તલ-
વારના એક ઝાટકાથી પોલનો હાથ નીચે પડ્યો.
પાવો બંધ થયો.

પોલ અંડગ હતો. આખું વોસ્ટ એહું
બચાવ્યું હતું !

ખીજ સવારે પોલ તોપે ચડ્યો.

પણ તેથી શું ? જવ આંખીને ય વોસ્ટ
હતો બચાવ્યું ને !

ધન્ય છે, પોલ !

અસર રહેણા માતા કોરિયા

કોરિયા સ્વતંત્ર હતું; સુખી હતું. કોઈની
આડે આવતું ન હતું.

પણ જપાને એની સ્વતંત્રતા લઈ લીધી.
કોરિયાને એ કાંઈ ગમે? ગુલામી કેને રુચે?
કોરિયાની એકેએક સ્ત્રી, એકેએક પુરુષ અને
એકેએક બાળક - સ્વતંત્રતા માટે ઝૂરતું હતું.
જપાની અમલદારોથી નિશાળ ભરાઈ ગઈ હતી.

અમલદારોએ કોરિયાનાં બાળકોને લાંખાં
લાંખાં ભાષણો કરી કહ્યું: “જપાન તમારે
શિરતાજ છે. એને તમારે વજાદાર રહેણું બેઈએ.
એમાં જ ખરી રાજભક્તિ છે.”

શિક્ષકો બિચાર! તો ગુલામ જેવા! એ
શું કરે? મહેમાનોને એમણે હારતોરા આપ્યા
ને જપાનની જે ઓલાવી.

પણ ત્યાં તો એક છોકરો ભાષણું કરવાની
જગ્યાએ આવીને ઊસો રહ્યો. તેર વર્ષનો!

ખધા આશ્વર્ય પામ્યા. છોકરે પહેલાં તો
એવું 'ભાષણું કર્યું' કે જપાનની અમલદારો ખુશ-
ખુશ થઈ ગયા. તેઓ કહે: “વાઉ, કોરિયા
કેવું વક્રાદાર છે! એનાં બાળકો પુણું વક્રા-
દારીમાં સમંજે છે!”

ભાષણ પૂરું થવા આટ્યું. છોકરે શરીર
ટ્યાર કર્યું, ઓંખારો માર્યો ને છાતી કુલાવી.
એની આંખનું તેજ એર હતું:

ખધા જોઈ રહ્યા, વિચારમાં પડ્યો: “હુંવે
છોકરો શું ઓલશે? શું કરશે?”

છોકરો ઓલયો: “હોસ્તો! તમારી પાસે
માત્ર એક જ વંસતુ માંગનીએ છીએ અને તે
એક જ!”

છોકરાનો હાથ છાતી ઉપર પડ્યો. સોંકડો
છોકરાએના હાથ છાતી ઉપર પડ્યા.

ખંડા વિચાર કરે છે ત્યાં તો પેલો છોકરાનો
હાથ પહેરણું નીચે ગયો ને ખહાર આવ્યો. હાથમાં
એક માતૃભૂમિનો નાનો એવો વાવટો હતો!

છોકરો હાક મારી એવાદ્યો : “ અમારી મા
અમને પાછી સોંપો ! ”

સૌ વિચારમાં પડ્યા : “ એ શું ? ”

ત્યાં તો ચારસો હાથ આકાશ તરફ ઊંચા-
થયાં ને ચારસો વાવટા ફરજુવા લાગ્યા ! ચારસો
ગળામાંથી અવાજ નીકળ્યા :

“ અમર રહેણ મા,

અમર રહેણ મા,

અમર રહેણ માતા કેારિયા ! ”

મેળાવડામાંબંગાળું પડ્યું; જંપાની સિંપા-
ક એ તૂઠી પડ્યા. મારામારી ને રમંખાળું !

પણ એ છોકરાં કંઈ હારે એવાં હતાં ?

એ તો એલતાં જ હતાં :

“ અમર રહેણ મા,

અમર રહેણ મા,

અમર રહેણ માતા કેારિયા ! ”

અમારું કિશોર વાચન

સ્વ. ગિણુલાઈનાં		
કિશોરકથાઓ ૧-૨	૩૦૦૦	દ્રોગ-અશ્વત્થામા ... ૧૦૧૮
રખડુ ટેળી ...	૪૦૫૦	ભીજમા ૦૦૬૪
ધર્માત્માઓનાં ચરિતો ૧૦૭૫		ધૃતરાષ્ટ્ર ૦૦૫૬
લગ્વાન ખુદ ... (છપારો)		મહાભારત કથા ... ૫૦૦૦
		શર્શયા પરથી ... ૧૦૨૫

શ્રી ભૂગ્રણ કર જટનાં		
સાગોરસંપ્રાટ ...	૧૩૦૦	[રામાયણનાં પાત્રો : ૮૦૭૫]:
સાહસિકોની સૃષ્ટિ ...	૪૦૫૦	સીતા ૧૦૦૦
પાતાળપ્રવેશ ...	૨૦૫૦	રાવણ ૧૦૫૦
ખંજનાની શોધમાં ...	૨૦૫૦	હંતુમાન-વિલીષણાં ... ૧૦૧૨
		'ભરત-લક્ષ્મણ' ... ૦૦૬૮
		કૈકયી-મંદોદરી ... ૦૦૬૪
		રામચંદ્ર ૩૦૫૦

શ્રી નાનાલાઈ જટનાં		
[મહાભારતનાં પાત્રો : ૧૬૦૦]		
સૂતપુત્ર કુણું ...	૦૦૭૫-	શ્રીમહૃ લોકભાગવત ૭૦૫૬
પાંચાલી	૦૦૮૮	ભાગવતકથાઓ ... ૨૦૦૦
દુર્યોધન	૦૦૭૫	આપ્યાયિકાઓ-૧ ૨૦૦૦
ભીમસેન	૧૦૦૦	આપ્યાયિકાઓ-૨ ૨૦૭૫
અણુંતન	૧૦૫૦	શ્રી મેંધીઘેનનાં
યુધિષ્ઠિર	૧૦૦૦	ખાલરામાયણ ... ૨૦૦૦
કુંતી-ગાંધારી ...	૧૦૦૦	

: ટાકાશક :

**અમાર. આર. શેઠની કંપનીઃ સુંખુઈ-૨
કેશવખાગ : પ્રિન્સેપ્સ સ્ટ્રીટ : પોસ્ટ બોક્સ નં. ૨૫૧૭**

ઉત્તમ ખાલ-કિરોર સાહિત્ય

સ્વ. ગિજુભાઈ સંપાદિત : હક્કિણામૂર્તિ ખાલસાહિત્ય

ખાળવાતારાએ ૧ થા ૪ ...	સેટના ...	૧૦-૨૫
ખાળલોકગીત સંગ્રહ ૧-૨ ...	„ „	૨-૦૦
ખાલસાહિત્ય માળા (૮૦ પુસ્તકો) ...	„ „	૪૦-૦૦
ખાલસાહિત્ય ગુરુ (૨૫ પુસ્તકો) ...	„ „	૧૪-૦૦
ખાલસાહિત્ય વારિકા-૧ (૩૨ પુસ્તકો) ...	„ „	૪૨-૫૦
ખાલસાહિત્ય વારિકા-૨ (૧૬ પુસ્તકો) ...	„ „	૨૩-૫૦
કિરોર કથાએ ૧-૨ ૪-૦૦	ધર્મત્માચ્છોનાં ચૂરિત્રો ૨-૫૦	
સ્થફુ ટોળા ... ૫-૦૦	ભગવાન મુખ ... (૭૫શે)	

શ્રી નાનાભાઈ જીણ કૃત

મહાભારતનાં પાત્રો (૧૩ પુસ્તકો) ...	સેટના ...	૨૦-૫૦
રામાયણનાં પાત્રો (૬ પુસ્તકો) ...	„ „	૧૨-૦૦
હિંદુધર્મની આખ્યાયિકાએ ખંડ ૧-૨ ...	„ „	૫-૫૦
શ્રીમદ્ લેખભાગવત ૭-૫૦	ભાગવતકથાએ	૩-૫૦

શ્રી ભૂગુણાંકર મે. જીણ કૃત

સાગરસત્રાટ ... ૩-૫૦	પાતાળ પ્રવેશ ...	૨-૫૦
સાહસિકાની સુષ્ઠિ ૬-૦૦	ખજનાની શોધમાં	૩-૦૦
<u>પાંચ વિશાષ અંથાવલિએ</u>		

ખાલરંજનમાળા...લે૦ શ્રાકાન્ત ત્રિવેદી ...	સેટના	૧૫-૦૦
સુઅધ અંથાવલિ...લે૦ જીવરામ જેધી ...	„	૧૦-૦૦
સોટી-પોઢી (૩૦ પુસ્તકો)લે૦ ધનરંજય શાહ ...	„	૪૭-૫૦
રાન-વિજાન અંથાવલિ...લે૦ ગિરીશ ગણુના ...	„	૭-૫૦
નગર અંથાવલિ...લે૦ ધીરજલાલ ગજજર ...	„	૮-૦૦

**આર. આર. રોડની કંપની : સુખુંદર-૨
અમદાવાદ-૧**